

Rashidov Bahodir

Millat Umidi universiteti

Xalqaro biznes fakulteti

Biznes boshqaruv yo`nalishi 3-kurs talabasi

Tel: +99891 538 37 19

Email: rashidovbahodir53@gmail.com

Annotatsiya: Agrobiznes O'zbekiston iqtisodiyotida hal qiluvchi o'rin tutib, YaIM, bandlik va eksportga salmoqli hissa qo'shadi. Biroq, sektor suvdan samarasiz foydalanish, erlarning degradatsiyasi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning cheklanganligi va tartibga solishdagi to'siqlar kabi ko'plab muammolarga duch kelmoqda. Ushbu maqola O'zbekistondagi agrobiznesning hozirgi holatini tahlil qilib, muammolarga ham, rivojlanish imkoniyatlariga ham e'tibor qaratadi. Imkoniyatlarning asosiy yo'nalishlari qo'shimcha qiymatli qayta ishlash, eksportni kengaytirish, innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirish va xorijiy investitsiyalardir. Bundan tashqari, maqolada agrar sektorni takomillashtirishga qaratilgan hukumat islohotlariga alohida e'tibor qaratilib, soha salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha strategik tavsiyalar berilgan

Kalit so'zlar: O'zbekistonda agrobiznes, qishloq xo'jaligi texnologiyalari, agrobiznes muammolar va imkoniyatlari, iqtisodiyot.

O'zbekiston qishloq xo'jaligining ko'p asrlarga borib taqaladigan boy merosiga ega, dehqonchilik amaliyoti mamlakat tarixi va madaniyatida chuqur ildiz otgan. Qishloq xo'jaligi O'zbekiston iqtisodiyotining eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, yalpi ichki mahsulot, bandlik va eksportga salmoqli hissa qo'shmoqda. Bu mamlakat yalpi ichki mahsulotining qariyb 25 foizini tashkil qiladi va aholining deyarli 30 foizini, asosan qishloq joylarda ish bilan ta'minlaydi.

Mamlakatning unumdor yerlari va qulay iqlim sharoiti O'zbekistonni asosiy ekinlar, xususan, o'nlab yillar davomida qishloq xo'jaligi sanoatining asosini tashkil etuvchi paxta yetishtiruvchi asosiy ishlab chiqaruvchiga aylantirdi. O'zbekiston paxtadan tashqari ko'p miqdorda bug'doy, meva va sabzavot yetishtiradi va bu uni Markaziy Osiyo mintaqasidagi eng yirik mahsulotlar yetkazib beruvchilardan biriga aylantiradi.

O'zbekistonda agrobiznes oldida turgan muammolar

1. Suvdan foydalanishning samarasizligi:

O'zbekiston qishloq xo'jaligi qurg'oqchil iqlimi va yog'ingarchilikning cheklanganligi sababli ko'p jihatdan sug'orishga bog'liq. Mamlakat qishloq xo'jaligi erlarining qariyb 90% sug'orish bilan ta'minlanadi, birinchi navbatda, Amudaryo va Sirdaryodan olinadi. Biroq sug'orish tizimi eskirgan va samarasiz bo'lib, suvning katta yo'qotilishiga olib keladi. Kanallar va sug'orish kanallari kabi eskirgan infratuzilma suvni boshqarishning yomon usullari bilan birgalikda suvning 50% gacha suv hatto dalalarga yetib bormasdan yo'qolishiga olib keladi.

2. Yerning degradatsiyasi va tuproq sho'rlanishi:

O'zbekistonda agrobiznesga ta'sir etuvchi eng dolzarb ekologik muammolardan biri yerlarning degradatsiyasi, xususan, tuproq sho'rlanishi hisoblanadi. To'g'ri drenaj tizimlarisiz sug'orishdan ortiqcha foydalanish tuproqda tuzlarning to'planishiga olib keldi. Vaqt o'tishi bilan bu tuproq unumdorligini pasaytirib, ekinlar hosildorligiga ta'sir qildi va etishtirilishi mumkin bo'lgan ekinlar turlarini chekladi.

3. Zamonaviy texnologiyalarga kirish:

O'zbekiston agrobiznes tarmog'ining unumdorligi va raqobatbardoshligiga zamonaviy qishloq xo'jaligi texnologiyasi va uskunalaridan foydalanish cheklanganligi to'sqinlik qilmoqda. Ko'pgina fermerlar dehqonchilikning eskirgan texnikasi va texnikasiga tayanishda davom etmoqda, bu esa hosildorlikning pasayishiga va samarasizlikka olib keladi. Aniq qishloq xo'jaligi, GPS boshqaruvidagi texnika va fermer xo'jaligini boshqarish uchun raqamli platformalar kabi ilg'or vositalardan foydalanish imkoniyatining yo'qligi fermerlarning ekin yetishtirishni optimallashtirish va samaradorlikni oshirish imkoniyatlarini cheklaydi.

4. Moliyalashtirish va investitsiyalar:

O'zbekistondagi ko'plab fermerlar va qishloq xo'jaligi korxonalarini uchun moliyalashtirish imkoniyati katta to'siqdir. Sektor, ayniqsa, kichik va o'rta korxonalar (KO'B) uchun arzon kreditlarning cheklanganligidan aziyat chekmoqda. Yuqori foiz stavkalari, qattiq garov talablari va byurokratik to'siqlar ko'plab fermerlarga yangi texnologiyalar, zamonaviy texnika va infratuzilmani yaxshilashga sarmoya kiritish uchun zarur bo'lgan kapitalni ta'minlashni qiyinlashtiradi.

Agrobiznesda o'sish imkoniyatlari

1. Qo'shilgan qiymatni qayta ishlash:

O'zbekiston agrobiznes tarmog'i xomashyo eksportidan tashqariga chiqish va qo'shimcha qiymatga ega qayta ishlash, xususan, to'qimachilik va oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash kabi tarmoqlarni kengaytirish uchun salmoqli salohiyatga ega. O'zbekiston o'nlab yillar davomida paxta xomashyosini eksport qilish bo'yicha jahonda birinchi o'rinda turadi. Biroq, paxta xomashyosi eksportiga e'tibor mamlakatning qishloq xo'jaligi mahsulotlaridan ko'proq qiymat olish imkoniyatini cheklab qo'ydi. O'zbekistonda paxtani to'qimachilik va tikuvchilik sanoatida qayta ishlashga o'tish sohaning rentabelligini sezilarli darajada oshirishi va qo'shimcha ish o'rinlari yaratishi mumkin.

To'qimachilikdan tashqari, oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash sanoati ham ulkan imkoniyatlarni taqdim etadi. O'zbekiston meva, sabzavot va yong'oqning asosiy ishlab chiqaruvchisi hisoblanadi, ammo bu mahsulotning katta qismi xomashyo shaklida eksport qilinadi. Oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash korxonalariga sarmoya kiritish orqali O'zbekiston qayta ishlangan va qadoqlangan oziq-ovqat mahsulotlariga ortib borayotgan jahon talabidan foydalanishi mumkin. Bu eksport bozorlari uchun quritilgan mevalar, sharbatlar, konservalar va konservalar ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Sog'lom ovqatlanish tendentsiyasi o'sib borayotgani va iste'molchilarning qulay taomlarga bo'lgan qiziqishi ortib borayotgani O'zbekiston uchun qishloq xo'jaligi eksportini diversifikatsiya qilish uchun ajoyib imkoniyat yaratadi.

Qolaversa, qo‘shimcha qiymatli qayta ishlash O‘zbekistonning o‘rta sinfi kengayib borayotgani va qayta ishlangan, sifatli oziq-ovqat mahsulotlariga bo‘lgan talabning oshishi bilan ichki iste‘molni oshirishi mumkin. Zamonaviy oziq-ovqat mahsulotlarini qadoqlash va qayta ishlash korxonalarini rivojlantirish, ta‘minot zanjiri logistikasini yaxshilash agrobiznesning ichki va xalqaro bozorlarga kirib borishiga yordam beradi va bu sohada o‘shishni ta‘minlaydi.

2. Eksport potentsiali:

O‘zbekistonning strategik geografik joylashuvi qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportini oshirish uchun katta imkoniyatdir. Mamlakat yirik savdo yo‘llari chorrahasida joylashgan bo‘lib, Rossiya, Xitoy, Markaziy Osiyo va Yaqin Sharqdagi yirik va o‘shib borayotgan bozorlarga chiqish imkoniyatiga ega. Bu hududlarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, xususan, yuqori sifatli qayta ishlangan oziq-ovqat, to‘qimachilik va organik meva va sabzavotlar kabi qishloq xo‘jaligi mahsulotlariga bo‘lgan talab ortib borayotganligi sababli iste‘molchilar soni ortib bormoqda.

Qozog‘iston, Qirg‘iziston va Turkmaniston kabi qo‘shni davlatlar O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi mahsulotlari uchun tayyor bozorlarni ta‘minlasa, Rossiya va Xitoy kabi uzoqroq bozorlar meva, sabzavot va to‘qimachilik mahsulotlariga ishtiyoqmand. O‘zbekiston o‘zining kengroq iqtisodiy strategiyasi doirasida ushbu qo‘shni davlatlar bilan savdo aloqalarini yaxshilash va logistika ta‘minotini tartibga solish bo‘yicha faol ish olib bormoqda. Ayniqsa, temir yo‘l va avtomobil yo‘llari orqali yanada samarali transport va logistika yo‘laklarini yaratish O‘zbekistonga talab yuqori bo‘lgan bozorlarga tez va tejamkorlik bilan chiqishga yordam beradi.

Xulosa

O‘zbekiston agrobiznes tarmog‘i iqtisodiyotning tamal toshi hisoblanadi, biroq uning to‘liq salohiyatini ishga solishga to‘sqinlik qiluvchi bir qancha muhim muammolarga duch kelmoqda. Asosiy to‘siqlar orasida suvdan foydalanishdagi samarasizlik, tuproq sho‘rlanishi tufayli yerning degradatsiyasi, zamonaviy qishloq xo‘jaligi texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati cheklanganligi, moliyalashtirish va investitsiyalarni ta‘minlashdagi qiyinchiliklar kiradi. Bu muammolar qishloq xo‘jaligi mahsuldorligini pasaytirib, tarmoqning ham ichki, ham xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini cheklaydi. Kelajakka nazar tashlaydigan bo‘lsak, O‘zbekiston agrobiznes tarmog‘i sezilarli o‘shish salohiyatiga ega, ammo bu maqsadli islohotlarni, investitsiyalarni ko‘paytirishni va zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtirishni talab qiladi. Suvni boshqarish yanada samarali bo‘lishi va tuproq sho‘rlanishi kabi ekologik muammolarga qarshi kurashish uchun barqaror dehqonchilik amaliyotini joriy etish kerak. Aniq dehqonchilik, raqamli asboblardan va zamonaviy texnika kabi texnologiyalarga sarmoya kiritish mahsuldorlik va raqobatbardoshlikni oshirish uchun muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Osiyo va Tinch okeani uchun iqtisodiy va ijtimoiy komissiyasi (UNESCAP). Markaziy Osiyoda agrobiznesni rivojlantirish uchun savdo va investitsiya siyosati
2. O‘zbekistonda agrobiznesni moliyalashtirish: imkoniyatlar va muammolar. London: YTTB, 2020.
3. Qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish va eksportni rag‘batlantirish bo‘yicha 2022–2030 yillarga mo‘ljallangan strategik reja.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-SENTABR

ANDIJON, 2024

4. Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligi va agrobiznes: muammolar va imkoniyatlar. Rim: FAO, 2020
5. O'zbekiston qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish loyihasi: Loyihani baholash hujjati. Vashington, DC: Jahon banki, 2019 yil.
6. Glison, Gregori. Markaziy Osiyoda suv va energetika: qishloq xo'jaligini rivojlantirish muammolari. Nyu-York: Routledge, 2020 yil.
7. Pomfret, Richard. Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligi va iqtisodiy taraqqiyot: postsovet davridan o'tish davri istiqboli.